

ממדף הספרים

אמיר פלג

ישעיהו פרידמן, מיתוס של כפל ההבטחות: בריטניה, הערבים והציונות, 1915-1920, כרך א', מכון בן-גוריון לחקר ישראל, הציונות ומורשת בן-גוריון, הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, קריית שדה-בוקר 2004, 398 עמודים.

ספר זה (הראשון בין שני כרכים) עוסק בניפוצו של מיתוס כפל ההבטחות. על-פי מיתוס זה הסתבכו הבריטים בהבטחות סותרות לערבים וליהודים (ציונים) בעניין גורלה של ארץ-ישראל. בעזרת מסמכים ראשוניים, שאת מקצתם הוא חושף לראשונה, מוכיח ישעיהו פרידמן כי המוסכמה שהבריטים הבטיחו לערבים עצמאות אינה אלא מיתוס ולא עובדה היסטורית. פרידמן טוען שמסמכי מקהון-חוסין, שעליהם נשען מיתוס זה, לא היו מסמך משפטי אלא מסמך פוליטי לא מחייב. כחלק מביסוס התזה המרכזית הזאת מובא בספר הדו-שיח שקיים פרידמן עם ההיסטוריון הבריטי הנודע ארנולד ג' טוינבי ודיון בהסכם סייקס-פיקו ובהסכם וייצמן-פייצל.

יוסף קיסטר (עורך), תגר ומגן: זאב ז'בוטינסקי והאצ"ל, הוצאת המסדר על שם זאב ז'בוטינסקי, תל-אביב 2004, 220 עמודים.

זהו קובץ של 13 מאמרים שפרסם זאב ז'בוטינסקי. המאמרים עוסקים בהשקפתו הבטחונית של ז'בוטינסקי ובייחסו לאצ"ל. הם מוגשים כרונולוגית, כסדר חיבורם ופרסומם, ומתוך כך אפשר לראות כיצד השתנתה גישתו של ז'בוטינסקי עם השנים מדרישה להבלגה במאבק היהודי-ערבי בארץ-ישראל ועד ביקורת על התבלגה שנקטו מנהיגי היישוב בסוף שנות השלושים. נושא נוסף שנדון במאמרים ובספר זה הוא תנועת העלייה הבלתי-לגאלית לארץ-ישראל שיוזם ז'בוטינסקי (מבצע 'אף-על-פי'). הספר נפתח בסקירה מקדימה של גישתו הבטחונית של ז'בוטינסקי והשינויים שחלו בה מתחילת המאה ה-20 ועד פטירתו של ז'בוטינסקי בשנת 1940.

נורית גרץ, מקהלה אחרת: ניצולי שואה, זרים ואחרים בקולנוע ובספרות הישראלים, עם עובד, תל-אביב 2004, 213 עמודים.

המפגש בין ניצולי השואה לחברה הישראלית משמש בספר מקרה מבחן לאופן שבו עיצבה החברה הישראלית את זהותה באמצעות ה'אחרים'. באמצעות ניתוח של סרטי קולנוע ויצירות ספרות העוסקים במפגש בין הניצולים לישראלים הוותיקים המחברת מתארת את השפעות המפגש באופן דו-כיווני. המפגש עם הניצולים גרם לתרבות הישראלית להכיר בזהויות, במרחבים ובזכרונות שלא עוצבו בתוכה ולפתוח את עצמה לאחר. הספר מחולק לשני חלקים: הראשון עוסק בניתוח יצירות קולנועיות, והשני – בניתוח יצירות ספרות.

יוסף לניר, הקיבוץ בחברה הישראלית: פתולוגיה של משבר, יד טבנקין, רמת אפעל 2004, 155 עמודים.

המחבר מציג גישה מחקרית רחבה להבנת המשבר הפוקד את התנועה הקיבוצית מאז שנות השמונים. הוא משתמש בכלים היסטוריים, פילוסופיים וכלכליים לניתוח הסיבות למשבר. המחבר מציג על כשלים כלכליים שהובילו למצבה של התנועה הקיבוצית, לצד הנהגה שלא ידעה לכוון את אנשיה לאופקים אידאולוגיים חדשים ורלוונטיים. הספר מורכב מארבעה מאמרים נפרדים המציירים יחד את הכשלים ואת הבעיות שאפיינו את התנועה הקיבוצית בתחום הכלכלי, ההתיישבותי, הארגוני והחברתי והביאו אותה למצבה כיום. מתוך כשלים אלה מתווה המחבר דרך שבה תוכל התנועה הקיבוצית לצאת מהמשבר ולחזור ולהיות תנועה רלוונטית הנושאת דגל חברתי ולאומי.

יהודית תידור באומל, גיבורים למופת: צנחני היישוב במלחמת העולם השנייה והזיכרון הקולקטיבי הישראלי, מכון בן-גוריון לחקר ישראל, הציונות ומורשת בן-גוריון, הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, קריית שדה-בוקר 2004, 348 עמודים.

הספר נועד לבדוק את אתוס הגבורה במדינת ישראל באמצעות בחינת המקרה של הצנחנים-השליחים. לדעת המחברת אין פרשה זו רק מיתוס מכונן המקשר בין חלקי נרטיב-העל הישראלי; ייחודה הוא בתיחום הגאוגרפי, כלומר בפרשה שהתרחשה לא רק בארץ-ישראל ובכך שהיא קשורה מבחינה רעיונית להתמודדות עם השואה. הספר מחולק לשני חלקים: החלק הראשון עוסק במבצע הצנחנים עצמו, בהשלכותיו המידיות ובמאמצים הראשונים להנציח את גיבוריו; החלק השני עוסק בתיחום הפוליטי-התרבותי ובודק כיצד השפיעה פרשת הצנחנים והפיכתם לדמויות מופת על אירועים ועל נושאים למיניהם וכיצד גופים שונים השתמשו בזכרם. הספר בודק את התפתחות אתוס הצנחנים בקבוצות השונות של

החברה הישראלית ומסיים בבדיקת אתוס הצנחנים בשנות התשעים, שנים המוגדרות כתקופת הדמדומים של מרבית האתוסים הישראליים.

חדוה בן ישראל, בשם האומה: מסות ומאמרים על לאומיות וציונות, מכון בן-גוריון לחקר ישראל, הציונות ומורשת בן-גוריון, הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, קריית שדה-בוקר 2004, 504 עמודים.

הספר הוא אסופה המכנסת את מחקרה העשיר של חדוה בן ישראל בסוגיית הלאומיות. המחברת נוטה למסקנה שאין נוסחה אחת המתאימה לכל התנועות הלאומיות. חלק מהמאמרים עוסקים בהשוואת הציונות לתופעות לאומיות אחרות. מאמרים אחרים עוסקים בביטויי לאומיות מיוחדים, כגון הלאומיות האירית והבורים בדרום-אפריקה, ובחקר מנהיגותו של הרצל במבט השוואתי. שישה מאמרים מפורסמים לראשונה בספר זה, וכן פרק הסיום של הספר. בפרק זה מנסה בן ישראל להתמודד עם התנועות הלאומיות העכשוויות ועם הספרות החדשה על הלאומיות בכלל, על כיווניה כיום ואלה הצפויים בעתיד.

משה מישקינסקי, עיונים בסוציאליזם היהודי, מכון בן-גוריון לחקר ישראל, הציונות ומורשת בן-גוריון, הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, קריית שדה-בוקר 2004, 413 עמודים.

זהו קובץ מאמריו החשובים של אחד מהבולטים שבחוקרי הסוציאליזם היהודי. הוא מקבץ בתוכו 20 מאמרים שכתב משה מישקינסקי לאורך השנים. מאמרים אלה עוסקים בראשיתה של תנועת הפועלים היהודית ובתנועת הבונד בפרט. המאמרים מייצגים צומת חשוב בפיתוח ההסתכלות ההיסטורית על גיבוש התנועה הלאומית היהודית בקרב יהודי מזרח אירופה. מישקינסקי אימץ את ההבחנה בין זיקת היהודים לתנועות הפועלים בכלל לבין זיקתם לתנועת פועלים יהודית. בין נושאו המרכזיים של הספר: היחס של תנועות סוציאליסטיות שונות במזרח אירופה ליהודים, תנועת הבונד על היבטיה וזרמיה השונים ושאלת הזהות הלאומית של התנועות הסוציאליסטיות היהודיות.

מרדכי פרידמן, היחידות הדתיות ב"הגנה" ובפלמ"ח, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן 2005, 243 עמודים.

עניינו של הספר במתנדבים הדתיים שהצטרפו לפלמ"ח ול'הגנה' עד פרוץ מלחמת העצמאות ובהתהוותן של היחידות הדתיות הנפרדות. הספר סוקר את ראשית הקמתן של היחידות

הדתיות, את המאבק הפוליטי לביסוסן, את הקשיים ההלכתיים שהתלוו לכך ומסיים בסקירת הפעולות שבהן השתתפו היחידות הדתיות. ספר זה, העוסק בנושא שלא נחקר עד כה, מציין גם קשיים רבים, כגון יחס של זלזול ובורות כלפי המתגייסים הדתיים מצד אחד, ובעיות של התפקרות בקרב המתגייסים הדתיים מצד שני. קשיים אלה הובילו בסופו של דבר להקמת יחידות נפרדות למתגייסים הדתיים.

חיים זליגמן ויעקב גורן (עורכים), אנרכיסטים יהודים, קובץ ב', יד טבנקין, רמת אפעל 2005, 159 עמודים.

היהודים התבלטו בקרב הוגי האנרכיזם והיה להם תפקיד רב בעיצוב גישתו החברתית והתרבותית. מטרת הספר הזה (שני בסדרה) היא לערוך היכרות עם בחירי הכותבים האנרכיסטים היהודים. הספר נפתח בפרק הסוקר את קורות היהודים בתנועה האנרכיסטית בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20. לצד מאמרים פרי עטם של אנרכיסטים אירופים, כגון ברנרד לזר וגוסטב לנדאואר, מרחיב הספר את היריעה לעבר אנרכיסטים יהודים שפעלו ופועלים בארצות-הברית, כגון אמה גולדמן, פול גודמן ומורי בוקשין.

אורי יזהר, בין חזון לשלטון: מפלגת אחדות העבודה-פועלי ציון בתקופת היישוב והמדינה, יד טבנקין, רמת אפעל 2005, 789 עמודים.

יזהר מתאר את דרכה של מפלגת אחדות העבודה-פועלי ציון מאז הקמתה בשנת 1944 דרך איחודה עם מפא"י בשנת 1968 ועד סיום קיומה כגוף עצמאי בתוך מפלגת העבודה עם הקמת התק"ם בשנת 1980. אחדות העבודה התייחדה בחיבור שבין אקטיביזם מדיני ובטחוני לרדיקליזם מעמדי סוציאליסטי. הספר מחולק לארבעה חלקים לפי התקופות בתולדות המפלגה. הוא מנסה לענות על שאלות בנוגע לייחודה של המפלגה בנוף הפוליטי הישראלי; תרומתה לתהליכי בניין האומה בין שנות הארבעים לשנות השישים של המאה שעברה ומדוע לא שרדה אחדות העבודה כגוף חברתי-פוליטי עצמאי.

יעקב גורן, ארתור רופין: חייו ופועלו, יד טבנקין, רמת אפעל 2005, 549 עמודים.

חייו של ארתור רופין והתקופה שפעל בארץ-ישראל הם נושאו של ספר זה. מתואר בו המעבר של רופין מצעיר גרמני משכיל לציוני נלהב. עיקרו של הספר עוסק בתקופת חייו של רופין בארץ-ישראל ופעילותו הענפה בתחום ההתיישבות, הקמת חברת 'הכשרת היישוב' ורכישת קרקע להקמת יישובים רבים, וכן בפעילותו הכלכלית של רופין שהיה ממקימי בנק

הפועלים ועסק בגיוס נרחב של כסף להשקעות בארץ-ישראל. הספר מחולק לשני חלקים: החלק הראשון מקיף את שנות ילדותו ונערותו של רופין, את השתלבותו בתנועה הציונית ואת מינויו לראש המשרד הארץ-ישראלי; בחלק השני מתוארים מעשיו של רופין מתום מלחמת העולם הראשונה, שליחותיו לארצות-הברית, פעולותיו אל מול הציבור הערבי כאחד ממקימי 'ברית שלום' ותגובותיו לנוכח עליית הנאצים לשלטון בגרמניה.

אלון גל (עורך), המסורת המשפטית והציונית של לואיס ד' ברנדייס, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ירושלים 2005, 86 עמודים.

ספר זה מבוסס על הרצאות שנישאו ביום עיון לציון שישים שנה למותו של השופט לואיס ד' ברנדייס. דמותו של ברנדייס והשקפותיו בתחומי המשפט, החברה והמדינה יכולים להאיר את לבטי הזהות של יהודי ארצות-הברית ודרכם אפשר להבין את הפרדוקס ביחסי ישראל ויהדות ארצות-הברית. בספר פתח דבר מאת ש"נ אייזנשטדט ומאמרים מאת יהושע אריאלי, סטיבן גולדשטיין ואלון גל. המאמרים עוסקים ביסודות האוניברסליים של התודעה הלאומית האמריקנית, במורשה המשפטית של לואיס ברנדייס ובלואיס ברנדייס והציונות האמריקנית.